

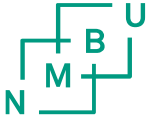
# Nedvekst – må vi organisere oss annerledes?

ved

Arild Vatn

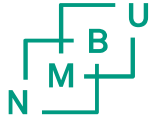
Include konferansen, Forskningsparken, Oslo, 01-02 november 2023

# 1. Introduksjon



- Vi står ved ett veiskille når det gjelder å **definere mål og 'metode' for samfunnsutviklinga**
- 70 år med tro på at kontinuerlig økonomisk **vekst** er både ønskelig og mulig og 40 år med en dominerende tro på at **markedet** er den beste institusjonen for å styre ressursbruken
- Nå opplever vi at det reises spørsmål ved disse 'sannhetene'. Det skjer ikke minst fordi alvorret i klima- og naturkrise synes å synke inn. Vi erkjenner at vi lever i en natur som er **felles**

## 2. En diagnose

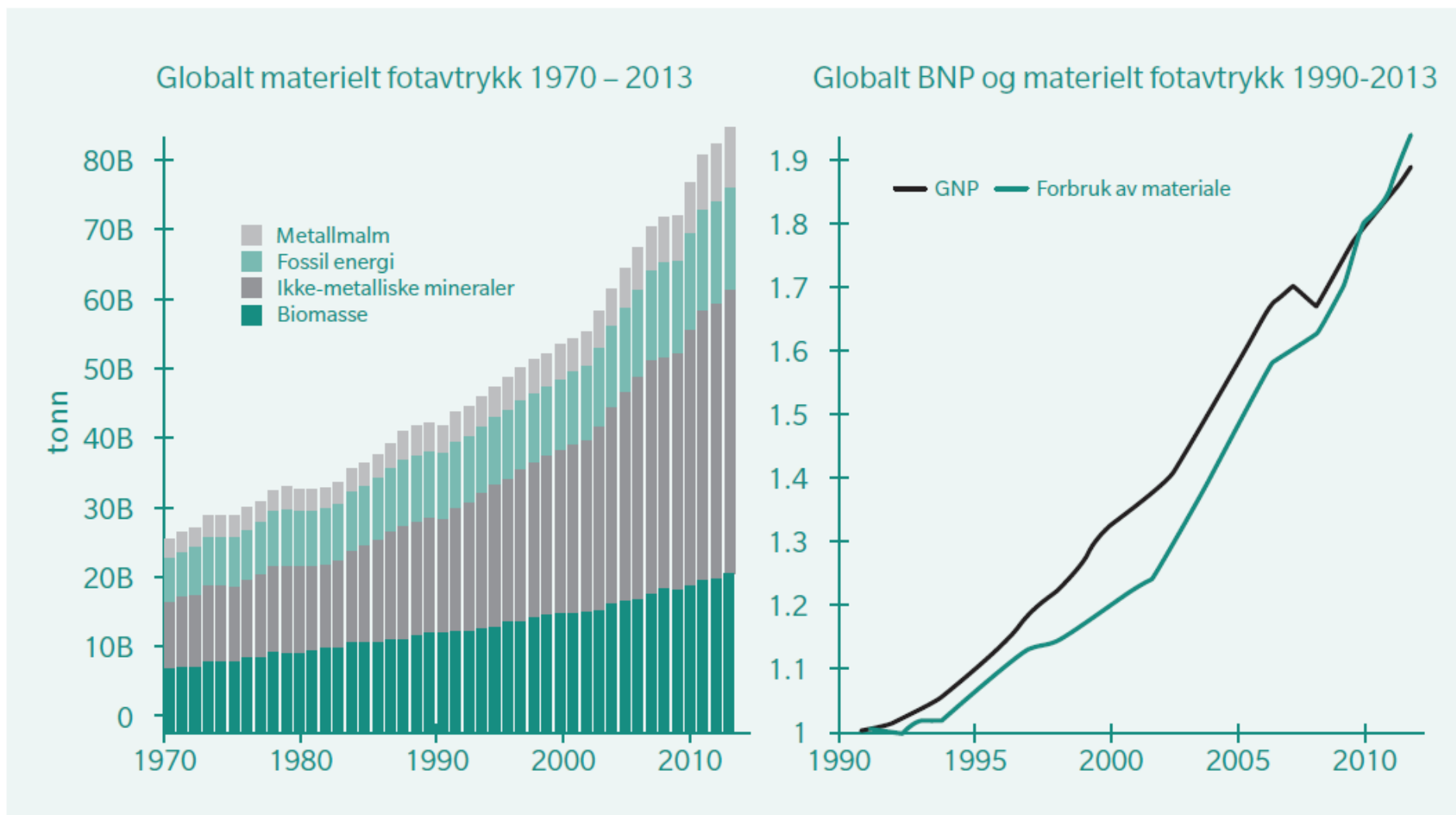


- Et **økonomisk** system som er
  - **ekspansivt** – som krever **rask avkastning** og **vekst** for å fungere godt
  - avhengig av et **natursystem** kjennetegnet av **grenser** og **vippepunkter**
  - → to grøfter vi må styre klar av: **sosial krise/arbeidsløshet** ← → **klima- og naturkrise**
- Et **politisk** system som også har **kortsiktig horisont** og som ikke evner å respondere på miljøproblemene før ‘etterpå’
- **Forbrukere** som i stor grad er ‘**puppets on a string**’



## 2. En diagnose (forts.)

# Kan ikke økonomien avmaterialiseres?



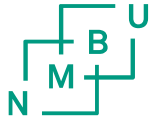
Kilde: Hickel og Kallis (2019)

# 3. Mennesket og systemet

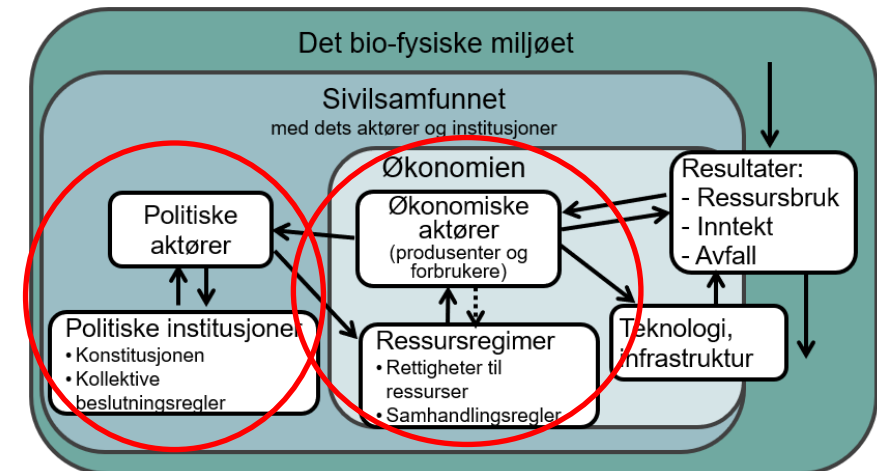
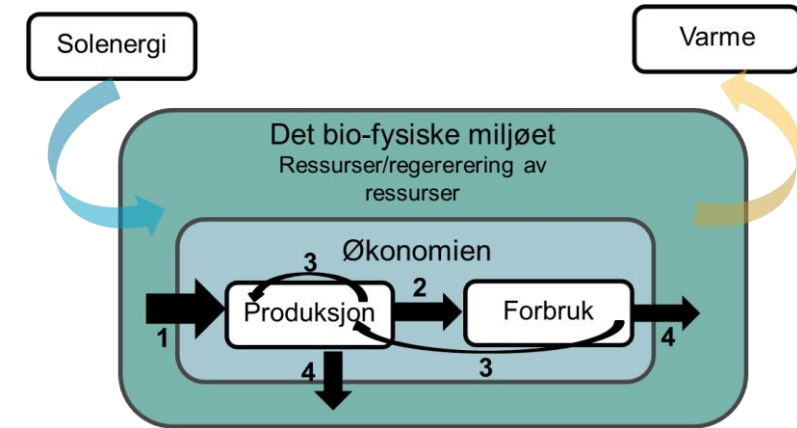


- Grovt sett kan vi snakke om to ulike ‘modeller’ av mennesket
  - Det **selvbestaltede og selvsentrerte** (neoklassisk økonomisk teori)
  - Det **sosiale** – ‘sosialt skapte’ som videre evner å handle solidarisk (institusjonell teori)
  - **To rasjonaliteter: individuell** (jeg (egoisme)) og **sosial** (vi (solidaritet) og dem (altruisme)) → **forbruker vs. borger**
- De **samfunnssystemene** vi bygger – institusjonene (‘reglene’) våre påvirker **hvilken rasjonalitet som framheves**. Vi har bygd institusjoner som i økende grad har framhevet individuell rasjonalitet
- Klima- og naturkrisene – naturens skranker – peker mot at vi trenger å **reorganisere oss**: Bygge **institusjoner som i større grad fremmer sosial rasjonalitet** – samarbeid heller enn konkurranse

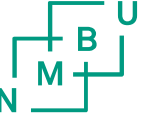
# 4. Hvordan kan en økonomi for nedvekst se ut?



- Vi trenger å utvikle institusjoner (regler) som hjelper oss å
  - **redusere (fjerne)** behovet for **økonomiske vekst** – redusere det økologiske fotavtrykket/unngå å passere vippepunkter
  - framheve **sosial rasjonalitet**
  - tenke **langsiktig** – handle **før** i stedet for etter
  - akseptabel **fordeling** helt avgjørende
- Endring på tre nivåer
  - **Individuelt**
  - **Politisk**
  - **Økonomisk**
  - Disse tre nivåene henger sammen



## 4. Hvordan kan en økonomi for nedvekst se ut? (forts.)



### Politisk nivå

- Miljøproblemer er felles problemer; krever **felles innsats**
- Krever **rammer for økonomisk aktivitet** som respekterer grunnleggende sider ved naturprosessene
- Vi må engasjeres som **samfunnsmedlemmer/borgere**



## 4. Hvordan kan en økonomi for nedvekst se ut? (forts.)



### Politisk nivå (forts.)

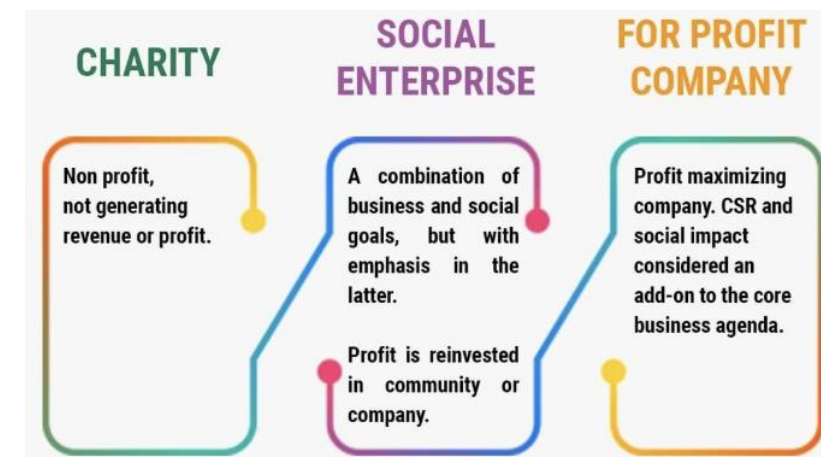
- Hvordan kan vi styrke politikkenes rolle og gjøre den mer langsiktig?
  - **Engasjere befolkningen** i prosessen – deliberative prosesser = dialog mellom borgere og mellom borgere og eksperter. Borgere – sosial rasjonalitet
  - Vi trenger politiske partier som 'verksteder'; men bærekraft krever at vi engasjerer befolkningen mer generelt
- Forslag til institusjonelle endringer
  - Et '**borgerråd for bærekraft**' som har til oppgave å vurdere vedtak i kommunestyre/Storting med konsekvenser for langsiktig ressursbruk – **oppsettende myndighet**
  - Et '**overhus**' i Stortinget med **ansvar for bærekraft** (mandatet) – inkl. vetorett
    - Langsiktighet
    - Sosial rasjonalitet
    - Fordeling





## 4. Hvordan kan en økonomi for nedvekst se ut? (forts.) Økonomisk nivå

- Økt **offentlig** ansvar for **investeringer** – koordinere mot langsiktige mål – ‘grønn omstilling’ – som ikke bare handler om ny teknologi
- Endre **bedrifters målsetting** og kultur – knyttet til **eierskap**
  - Bedrifter som styres ut fra **andre mål enn kun økonomisk avkastning** – øko-sosiale foretak
  - Som kan fungere godt i en økonomi som **ikke vokser**
  - Eksempel: Kooperativer, bedrifter eid av lokalsamfunn eller av arbeidere, offentlig eide bedrifter, øko-sosiale private bedrifter
  - **Politikken**/det offentliges rolle i dette



grønnO  
gründer

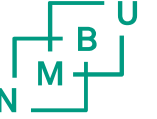
## 4. Hvordan kan en økonomi for nedvekst se ut? (forts.)

### Økonomisk nivå (forts.)



- Den '**skandinaviske modellen**' kan sees på som et **kompromiss** mellom eier- og arbeidstakersiden
  - Tilrettelegge for at kapitalsiden sikrer vekst, mens beskatning og organisert arbeidsliv sikrer omfordeling og stabilitet → velferdsstat
- Ved **nedvekst** møter dette kompromisset **betydelige utfordringer**
- **Redusert arbeidstid**, lavere forbruk → mer fritid og redusert lønn...
- Er dette mulig uten **endringer i forhandlingssystemet** → **eierstrukturene**?

## 5. Konklusjon



**Spørsmål:** Nedvekst – må vi organisere oss annerledes?

**Svar: Ja!**